Papiaments in 'wie

Hendrik Marsman, de dichter van 'Herinnering aan Holland'.

De winnaar van de P.C. Hooftprijs, de hoogste Nederlandse letterkundige onderscheiding, in 2021 is Alfred Schaffer, geboren in Nederland. Zijn Arubaanse moeder is inmiddels overleden. Hij heeft in zijn meest recente dichtbundel 'wie was ik. strafregels' Papiaments gebezigd. De bundel wordt in de boekhandels op Curaçao (nog) niet aangeboden. Waarom niet? Ik weet het niet, en ik wil ook niet speculeren over een antwoord. Wordt er niet naar gevraagd? Toch wel, de lezers die het boek willen hebben, kopen het online, al dan niet als e-boek of laten het meenemen uit Nederland. Drie jaar geleden debuteerde de Curaçaose Radna Fabias met haar, volledig Nederlandstalige, bundel 'Habitus'. Ook hiervan hebben de lokale boekhandels niet een exemplaar in de winkel te koop liggen. Ik betreur deze verschraling van het aanbod.

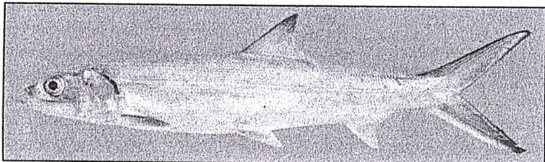
DOOR JEROEN HEUVEL

Enfin, terug naar 'wie was ik'. In dit artikel besteed ik vooral aandacht aan het aspect van het gebruik van het Papiaments in deze bundel. In dit geval heb ik gekozen voor een andere aanpak dan normaal bij het aandacht schenken aan een literaire publicatie. Laat me uitleggen waarom. Ik heb deze bespreking voorbereid tussen 24 december en 7 januari. Dat is de periode van de zogenoemde twaalf of dertien heilige nachten. Er bestaat een traditie om je in die tijd met een thema bezig te houden waarbij extra verdieping kan optreden. Ik keek in de inhoudsopgave van de onderhavige bundel hoe ik aan dertien gedichten zou kunnen komen. Iedere dag wilde ik er een lezen, analyseren en deels interpreteren. Ik zag dat er negen gedichten waren met een titel in het Papiaments. Er waren vier gedichten met de titel 'impromptu'. Die dertien gedichten heb ik uitgekozen. Ik heb acht gedichten met een Papiamentse titel gelezen tot en met oudejaarsnacht, de vier 'impromptu'-teksten de eerste vier dagen van januari en het gedicht 'finalmente' op 5 januari.

In de verantwoording schrijft de auteur onder meer dat hij gebruik heeft gemaakt van privédocumenten en de krant Amigoe di Curaçao. Van de acht titels in het Papiaments in deze bundel met 52 gedichten is er geen vertaling in de bundel opgenomen. Waarom? Vindt Schaffer dat de lezer het Papiaments kan begrijpen, met behulp van een woordenboek of vertaalsite?

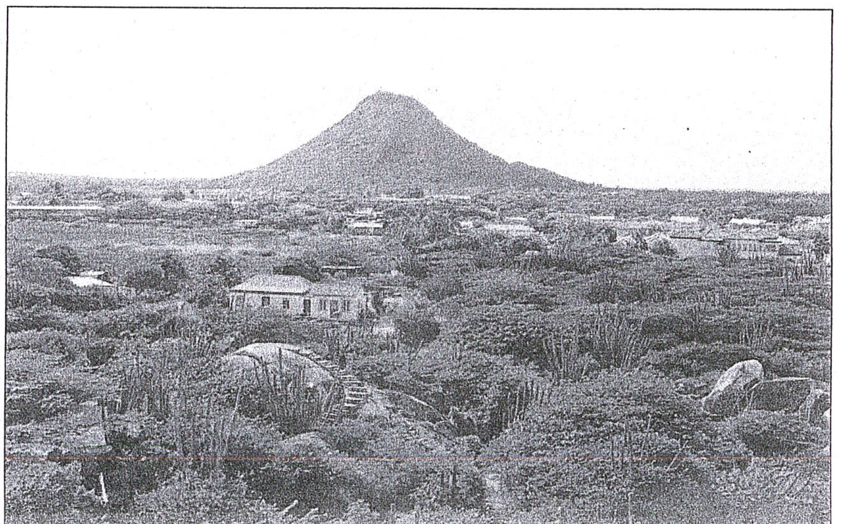
Wat de spelling van het Papiaments betreft, valt het op dat Schaffer kiest voor de fonologische spelling, die op Curaçao en Bonaire officieel is, en niet voor de etymologische spelling van Aruba. Strikt gezien kiest Schaffer voor het Papiamentu, niet voor het Papiamento, dus. Deze bundel is rijk aan associaties, verrassingen en vormen. De vier impromptu's zijn eigenlijk één verdeeld over vier gedichten, al zijn deze 'voor de vuist gemaakte' teksten volgens mij goed doorwrocht. Om de bundel alleen met behulp van begrip te willen interpreteren doet afbreuk aan de artisticiteit ervan. Er valt zoveel meer te genieten, afhankelijk van het referentiekader van de lezer en het moment van die lezer. Om de rijkdom beter te ervaren lijkt me een begrip van de Papiamentu-titels van belang. Sommige titels zijn losse woorden, soms zijn het uitdrukkingen. Het kan niet onbedoeld zijn dat zowel het eerste als het laatste gedicht een dusdanige titel heeft meegekregen. De eerste titel is 'mira akí!'; dit gebruiken we normaal gesproken met enige nadruk, 'Nou moet je 'ns effe kijken' of 'luisteren'. Het is niet alleen een statement aan het begin van de bundel als een complete argumentatie. Je kan het ook op het eerste gedicht alleen betrekken. Je kan als lezer aan de slag wanneer in het gedicht een kind niet kan slapen en naar de keuken loopt en daar een witte en een zwarte schaduw aan de afwas bezig ziet en droomt dat hij die twee moet begraven. Het laatste gedicht heet toepasselijk als eind van een argumentatie 'finalmente', telt 24 verzen, evenveel als 'Herinnering aan Holland' van Hendrik Marsman. Het is een creatie van een reactie op dit gedicht uit 1936. Leg ze naast elkaar, verbaas je over hoeveel woorden overeenkomen, zonder dat 'finalmente' een parodie of plagiaat is, eerder een waardige pastiche. Elders op deze pagina's staan de twee gedichten naast elkaar afgedrukt.

Ook 'nos tata' is een reactiecreatie op het gebed 'Onze Vader' waarin de ik-figuur onderhandelt over wat de vader en de ik elkaar kunnen schenken,

Makambí, ladyfish.

HERINNERING AAN HOLLAND	FINALMENTE
Denkend aan Holland	*denk aan holland.*
zie ik breede rivieren	*zie brede rivieren*
traag door oneindig	*rechtop vertragen.*
laagland gaan,	*ga naar het zuiden.*
rijen ondenkbaar	*onaangename lijnen.*
ijle populieren	*afgeplatte buizen*
als hooge pluimen	*zoals lange veren.*
aan den einder staan;	*stop aan het einde.*
en in de geweldige	*heel veel*
ruimte verzonken	*verbrande ruimte.*
de boerderijen	*boerderijen*
verspreid door het land,	*verspreid over het land.*
boomgroepen, dorpen,	*boomgroepen dorpen*
geknotte torens,	*torens*
kerken en olmen	*kerken en iepen*
in een grootsch verband.	*in goede staat.*
de lucht hangt er laag	*de lucht is daar beneden*
en de zon wordt er langzaam	*en de zon. vertraag*
in grijze veelkleurige	*grijs. grijs.*
dampen gesmoord,	*verbrand rook*
en in alle gewesten	*en in alle regio's*
wordt de stem van het water	*wordt de stem van water*
met zijn eeuwige rampen	*een ramp van de eeuwigheid.*
gevreesd en gehoord.	*vrees de server. (3x)*

Links het gedicht van Hendrik Marsman, rechts dat van Alfred Schaffer.

De Hooiberg op Aruba.